

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20 02

Tijdvak 2
Woensdag 19 juni
13.30–16.00 uur

Voor dit examen zijn maximaal 60 punten te behalen; het examen bestaat uit 26 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden. Bij dit examen hoort een informatieboekje.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Nieuw belastingstelsel stimuleert arbeidsparticipatie

Doelstellingen van het tweede kabinet Kok waren onder andere verbetering van het milieu en het stimuleren van de arbeidsparticipatie. Om deze doelstellingen te bereiken, werd in 2001 door het tweede kabinet Kok een nieuw belastingstelsel in Nederland ingevoerd. Eén van de kenmerken van het nieuwe stelsel is een verschuiving van directe naar indirecte belastingen. In tabel 1 staan de financiële gevolgen van het nieuwe stelsel. De bedragen betreffen veranderingen in 2001 ten opzichte van 2000. De invoering van het nieuwe belastingstelsel ging per saldo gepaard met een lastenverlichting van 3 miljard euro.

tabel 1

maatregel	+ = lastenverzwaring voor de burger – = lastenverlichting voor de burger
a. beperking en afschaffen aftrekposten	+ 1,5 miljard euro
b. verhoging BTW-tarief van 17,5% naar 19%	+ 4,8 miljard euro
c. verhoging tabaksaccijns
d. verlaging tarieven inkomstenbelasting	– 6,9 miljard euro
e. overige maatregelen	– 2,6 miljard euro

- 2p **1** Bereken de verhoging van de tabaksaccijns in 2001.
- 2p **2** Welke maatregel in tabel 1 is in strijd met de verschuiving van directe naar indirecte belastingen? Verklaar het antwoord.
- 2p **3** Welke maatregel in tabel 1 kan bijdragen aan een toename van de arbeidsparticipatie? Verklaar het antwoord via de aanbodkant van de arbeidsmarkt.

Opgave 2

Nederlandse bedrijven gevoelig voor wisselkoers euro

Nederlandse bedrijven zijn sterk gericht op het buitenland. In vergelijking met andere bedrijven in Europa exporteren en importeren Nederlandse bedrijven naar verhouding veel. Daarnaast zijn de investeringen en beleggingen van Nederlandse bedrijven in het buitenland naar verhouding groot. Nederlandse bedrijven zijn daardoor gevoelig voor schommelingen in de wisselkoers van de euro ten opzichte van bijvoorbeeld de Amerikaanse dollar en het Engelse pond. De onderstaande krantenartikelen uit juli 2000 illustreren dit.

krantenartikel 1

Winst Supergrutter daalt en stijgt

Supermarktketen 'De Grutter', die zijn hoofdvestiging in Nederland heeft, maakte gisteren zijn halfjaarresultaten bekend. Opvallend was het resultaat van de vestiging in Engeland. In Engelse ponden gemeten daalde de winst van de vestiging in Engeland van 'De Grutter' ten opzichte van het vorig half jaar met 10%, terwijl de winst in euro's gemeten een kleine stijging liet zien. Het resultaat van de vestiging in Engeland is overgemaakt naar de hoofdvestiging in Nederland.

krantenartikel 2

Topmannen stappen op

De topmannen van de staal- en aluminiumproducent Corus stappen onmiddellijk op. Sinds de fusie tussen Hoogovens en British Steel zit het concern diep in de problemen. In de afgelopen maanden leed Corus een verlies van 35 miljoen euro. De problemen worden deels veroorzaakt door de koersontwikkeling van het Engelse pond ten opzichte van de euro. De Engelse tak van Corus had hierdoor met afzetproblemen te kampen in Europa. Bij de Nederlandse tak van Corus werd een winst gemaakt van 50 miljoen euro.

krantenartikel 3

Beleggingen in het buitenland nemen bij pensioenfondsen sneller toe dan bij verzekeraars

Eind 1999 was 58% van het vermogen van Nederlandse pensioenfondsen in het buitenland belegd. Drie kwartalen later is dit percentage opgelopen tot 65%. De beleggingen van verzekeraars in het buitenland stijgen minder snel. Zij beleggen nu 22,5% in het buitenland tegen 21,5% eind vorig jaar. Bijna alle buitenlandse beleggingen worden aangehouden in de vorm van effecten (aandelen en obligaties).

- 2p **4** Is de koers van de euro ten opzichte van het Engelse pond gedaald of gestegen? Verklaar het antwoord met behulp van de informatie uit krantenartikel 1.

In de eerste helft van 2000 verslechterde het saldo op de kapitaalrekening van de Nederlandse betalingsbalans.

- 2p **5** Noem een krantenartikel dat daarop wijst. Licht het antwoord toe.

In 2001 verbeterde het saldo op de inkomensrekening van de Nederlandse betalingsbalans.

- 4p **6** Noem twee krantenartikelen waarin een oorzaak van deze verbetering staat beschreven. Licht het antwoord toe.

Opgave 3

Uit een krant (eind 2000):

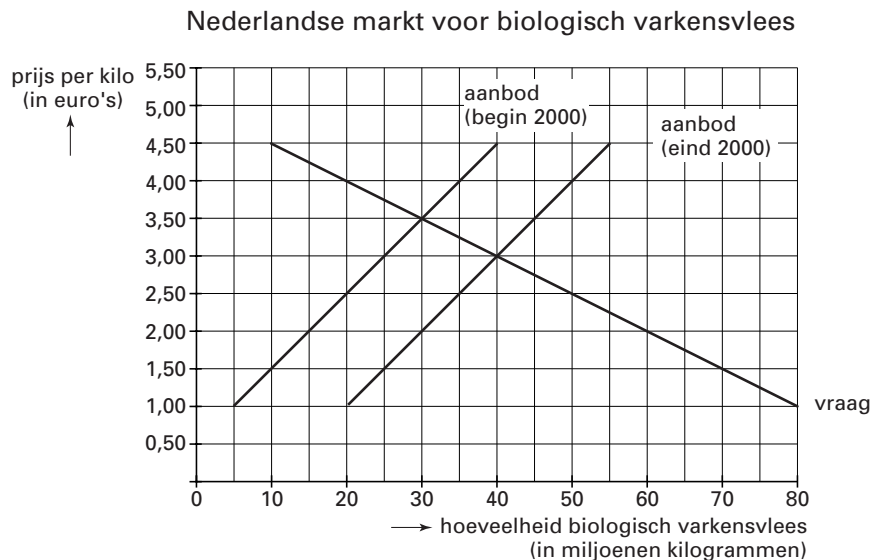
Eerste biologische varkensboer failliet

Vorige week heeft varkensboer Krul het faillissement aangevraagd voor zijn biologische varkensfokkerij. Daarmee is Krul de eerste Nederlandse biologische varkensfokker die aangeeft het hoofd niet langer boven water te kunnen houden.

Enkele jaren geleden had Krul nog een intensieve varkensfokkerij. De hoge milieueffingen, het gevaar van varkenspest en de door het Ministerie van Landbouw in het vooruitzicht gestelde subsidies trokken Krul destijds over de streep om over te stappen naar de biologische varkensfokkerij. Een teleurgestelde boer Krul: „En nog steeds wacht ik op de beloofde overheidssubsidies die de extra kosten zouden compenseren. De extra investeringen ter verbetering van de leefomgeving van mijn varkens en de hogere kosten voor veevoer heb ik dus zelf moeten betalen. In mijn bedrijfsplan ben ik steeds uitgegaan van overheidssubsidies op de investeringen en het veevoer. Zonder subsidies red je het niet als biologische varkensfokker.”

In figuur 1 is de marktsituatie in Nederland van biologisch varkensvlees in het jaar 2000 weergegeven.

figuur 1

De productiecapaciteit van varkensfokker Krul bedraagt 50.000 kilogram biologisch varkensvlees per jaar. Varkensfokker Krul onderscheidt twee kostenfuncties: één voor de situatie zonder overheidssubsidies en één voor de situatie met overheidssubsidies:

$$TK \text{ (zonder subsidies)} = 4q + 35.000$$

$$TK \text{ (met subsidies)} = 3q + 20.000$$

De symbolen hebben de volgende betekenis:

TK = de totale kosten per jaar in euro's

q = het geproduceerde en verkochte aantal kilo's biologisch varkensvlees per jaar

Een econoom stelt dat uit figuur 1 blijkt dat varkensfokkers in het jaar 2000 zijn overgestapt van de intensieve varkensfokkerij naar de biologische varkensfokkerij.

- 2p 7 Leg uit hoe deze overstap uit figuur 1 kan blijken.
- 2p 8 Hoe blijkt uit de kostenfuncties dat Krul rekening houdt met subsidie op het veevoer? Licht het antwoord toe.
- 2p 9 Toon aan dat Krul zonder subsidies begin 2000 bij de maximale productieomvang verlies maakt.

Een politicus pleit voor het instellen van een minimumprijs voor biologisch varkensvlees, waarbij de overheid eventuele overschotten op de markt opkoopt. De politicus beweert dat een minimumprijs van € 4,5 per kilo biologisch varkensvlees een goed alternatief is voor de aan Krul in het vooruitzicht gestelde subsidies. Varkensfokker Krul beweert dat hij beter af zou zijn geweest met de subsidies en een minimumprijs van € 3,5 per kilo biologisch varkensvlees.

- 2p 10 □ Wie heeft gelijk: de politicus of varkensfokker Krul? Licht het antwoord toe met een berekening.

Opgave 4

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kondigt eind 2000 in de Tweede Kamer maatregelen aan om het beroep op de bijstand terug te dringen. Zo wil hij een sollicitatieplicht opleggen aan mensen met een bijstandsuitkering die zonder veel bijscholing aan de slag kunnen. „Want”, zo betoogt hij in een journaaluitzending, „bedrijven schreeuwen om personeel en toch leven ruim 400.000 mensen in Nederland van een bijstandsuitkering.” De minister vindt het van belang dat ook alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering een band met de arbeidsmarkt houden. Als mensen lang zonder werk zitten, is de kans groot dat zij ook in de komende jaren op de bijstand aangewezen blijven. Het kabinet stelt voor dat alleenstaande ouders worden verplicht minstens 24 uur per week betaalde arbeid te verrichten. De minister geeft tenslotte aan dat hij bereid is rekening te houden met persoonlijke omstandigheden van uitkeringsgerechtigden, omdat „veel bijstandsmoeders met kinderen jonger dan 5 jaar onmogelijk hun zorgplicht met een baan kunnen combineren.”

Dit standpunt van de minister lokte in de media veel discussie uit. Gert, leerling uit 5 havo, vindt dat de gunstige gevolgen van de aangekondigde sollicitatieplicht in deze discussie onderbelicht blijven. Gert stuurt daarom een ingezonden brief naar een landelijk dagblad.

De brief van Gert begint als volgt:

„Geachte redactie,

Bij de vraag of er een sollicitatieplicht voor mensen met een bijstandsuitkering moet worden opgelegd, speelt een groot aantal aspecten een rol. Ik vind dat tegenstanders van een sollicitatieplicht goede argumenten hebben. Zo vraag ik me af, of de overheid alleenstaande ouders wel kan verplichten de opvoeding van jonge kinderen gedeeltelijk over te laten aan anderen.

Toch wil ik in deze brief de gunstige economische gevolgen van het opleggen van een sollicitatieplicht benadrukken.”

- 6p 11 □ Schrijf het vervolg van de brief van Gert.

In deze brief moeten de volgende aspecten aan de orde komen:

a het gevolg voor de loonontwikkeling en het gevolg daarvan voor de internationale concurrentiepositie van Nederland.

b het gevolg voor de secundaire inkomensverdeling.

Daarnaast moet in de brief naar eigen keuze één van de onderstaande aspecten aan de orde komen. Kies daarbij het aspect dat het best in de brief past.

1 de noodzaak tot een verhoging van het deelnemingspercentage van vrouwen met het oog op de vergrijzing van de bevolking.

2 het gevolg voor de verhouding tussen inactieven en actieven (de *i/a*-ratio).

3 het gevolg voor de belastingontvangsten.

Aanwijzingen

- Gebruik voor het vervolg van de brief 120 woorden (een afwijking van 20 woorden is toegestaan).
- De brief moet een doorlopend verhaal zijn; de onderdelen moeten goed op elkaar aansluiten.

Opgave 5

Studentenkamers onbetaalbaar

In steden als Amsterdam, Rotterdam en Utrecht wordt het steeds moeilijker voor studenten woonruimte te vinden. Het tekort aan kamers voor studenten in de grote steden groeit en de huurprijzen worden steeds hoger. Het prijsinelastische aanbod van kamers voor studenten speelt hierbij een rol. Het plan om de gratis openbaarvervoerkaart voor studenten af te schaffen, dreigt de huurprijzen verder op te jagen.

- 2p **12** Leg uit dat het afschaffen van de gratis openbaarvervoerkaart voor studenten tot een hogere huurprijs van kamers voor studenten kan leiden.
- 3p **13** Verklaar waardoor het aanbod van kamers voor studenten op korte termijn prijsinelastisch is.

Stel dat gemeentebesturen in de studentensteden overwegen in te grijpen door een maximumhuurprijs per kubieke meter woonruimte in te stellen. Verwacht wordt dat deze ingreep het tekort aan kamers voor studenten sterk opdrijft. Stel dat in een gemeente zo'n maximumhuurprijs wordt ingesteld, maar dat de terugloop van het aanbod van kamers voor studenten als gevolg van deze maatregel achteraf meevalt.

- 3p **14** Is het aanbod van kamers voor studenten achteraf prijselastischer of prijsinelastischer dan aanvankelijk werd verwacht? Verklaar het antwoord.

Opgave 6

In economische publicaties wordt veel gebruik gemaakt van tabellen en grafieken. In het informatieboekje staan vier statistieken. Naar aanleiding van deze statistieken worden in deze opgave vijf vragen gesteld.

- 2p **15** Bereken de toegevoegde waarde in de Nederlandse agrarische sector in 1999.

In statistiek 2 is het indexcijfer (1998 = 100) van de afzet in de akkerbouw voor 1999 weggelaten.

- 2p **16** Bepaal door schatting hoe groot dit indexcijfer moet zijn geweest. Verklaar het antwoord.

In 1980 bedragen de uitgaven voor de agrarische sector 70,5% van de totale EU-uitgaven.

- 2p **17** Zijn de uitgaven voor de agrarische sector in procenten van de totale EU-uitgaven in 1999 ten opzichte van 1980 gedaald, gestegen of gelijk gebleven? Licht het antwoord toe met een berekening.

Uit statistiek 4 blijkt dat ruim driekwart van de totale agrarische export van landen in West-Europa naar andere landen in West-Europa gaat. In statistiek 4 zijn enkele gegevens weggelaten.

- 2p **18** Bereken de waarde in miljarden dollars van de export van de agrarische sector in 1999 van West-Europa naar de landen buiten West-Europa.

Stel dat de agrarische export en import op een aparte deelrekening van de betalingsbalans wordt genoteerd.

- 2p **19** Heeft West-Europa ten opzichte van Noord-Amerika in 1999 een overschot of een tekort op deze deelrekening? Verklaar het antwoord.

Opgave 7

Wordt de AOW onbetaalbaar?

Alle ingezetenen van Nederland die 65 jaar en ouder zijn, ontvangen een AOW-uitkering. De AOW-uitkeringen worden gefinancierd via een omslagstelsel. Tot het jaar 2040 stijgt het aantal ouderen veel sneller dan het aantal premieplichtigen. Hierdoor dreigen de AOW-uitkeringen onbetaalbaar te worden.

Een journalist van de economische redactie van een krant wil de problemen rond de financiering van de AOW becijferen en gaat daarbij uit van de volgende gegevens:

tabel 2

jaar	leeftijd	aantal personen
2000	15-65 jaar	10.850.000
	65 jaar en ouder	2.200.000
2040	15-65 jaar	11.550.000
	65 jaar en ouder	3.400.000

Overige gegevens voor 2000:

- het jaarincome van een premieplichtige bedraagt gemiddeld € 24.000;
- een AOW-uitkering is waardevast en bedraagt gemiddeld € 8.636,36;
- de AOW-uitkeringen bedragen in totaal € 19 miljard;
- 60% van de beroepsgeschikte bevolking is premieplichtig.

Voor 2040 gaat de journalist er van uit dat:

- de koopkracht van het gemiddelde inkomen ten opzichte van 2000 is gestegen;
- de gemiddelde AOW-uitkering vanwege haar waardevast karakter is gestegen tot € 26.000;
- nog steeds 60% van de beroepsgeschikte bevolking premieplichtig is.

- 2p **20** Toon aan dat een premieplichtige in 2000 gemiddeld € 2.918,59 aan AOW-premie moet betalen.
- 2p **21** Bereken hoeveel procent het prijspeil in 2040 naar verwachting hoger is dan in 2000.
- 2p **22** Bereken hoeveel procent de gemiddelde AOW-premie in 2040 naar verwachting hoger is dan in 2000.

Stel dat de journalist bij zijn berekeningen was uitgegaan van een welvaartsvaste in plaats van een waardevast AOW-uitkering.

- 2p **23** Zouden de benodigde AOW-premies in 2040 in dat geval hoger zijn geweest, lager zijn geweest of gelijk zijn gebleven? Verklaar het antwoord.

Let op: de laatste opgave van dit examen staat op de volgende pagina.

Opgave 8

Uit een krant (augustus 2000):

Economie op volle toeren wakkert inflatie aan

In de eerste vijf maanden van 2000 is de consumentenprijsindex (CPI), de maatstaf voor de inflatie in Nederland, flink gestegen. Voor 2001 wordt zelfs een verdere toename van de inflatie verwacht. Oorzaak hiervan is de belastingherziening: de directe belastingen worden verlaagd en de indirecte belastingen worden verhoogd. Daarnaast wordt verwacht dat door de krapte op de arbeidsmarkt de loonstijging in 2001 hoger zal gaan uitvallen dan in 2000. Voor 2001 wordt gehoopt op een koersontwikkeling van de euro ten opzichte van de dollar die de inflatie afremt.

- 2p **24** Leg uit dat een verlaging van de directe belastingen tot bestedingsinflatie kan leiden.
- 2p **25** Leg uit dat een krappe arbeidsmarkt tot extra incidentele loonstijgingen kan leiden.
- 2p **26** Werd gehoopt op een daling of op een stijging van de koers van de euro in 2001? Verklaar het antwoord.

Einde